

PRIJEDLOG MJERA ZA RAVNOPRAVNI PRISTUP OBRAZOVANJU S NAGLASKOM NA DJECU ROMSKE NACIONALNE MANJINE

1.SAŽETAK

KVALITETNA ŠKOLA ZA SVE

Problem:

Romska djeca u Hrvatskoj suočavaju se sa široko rasprostranjenom diskriminacijom, segregacijom, te drugim vidovima otežavanja i uskraćivanja pristupa obrazovanju—praksama duboko ukorijenjenim u povijesnom, društvenom i ekonomskom kontekstu. Posrijedi je vrlo mlada populacija—čak polovina Romkinja i Roma mlade je od 19 godina—a koja trpi ozbiljne obrazovne nejednakosti. Uslijed siromaštva, segregacije u obrazovanju i nedovoljne jezične podrške, prijete im slab obrazovni uspjeh, nedostatak resursa, te u konačnici i napuštanje školovanja. O isključivanju, diskriminaciji i umanjenim šansama za uspjeh romske djece najbolje govori činjenica da približno 36% njih pohađa etnički segregirane škole.

Ciljevi:

Glavni je cilj ovog prijedloga osigurati ravnopravan pristup kvalitetnom obrazovanju romskoj djeci u Hrvatskoj. To podrazumijeva ukidanje segregacije, olakšavanje pristupa ranom obrazovanju, razvijanje interkulturalnih kompetencija, te omogućavanje adekvatne sustavne podrške za romske učenice i učenike. Rješavanje ovih sistemskih prepreka doprinijet će prekidanju ciklusa siromaštva i potaknuti socijalnu uključenost.

Drugi cilj ovog prijedloga, u tijesnoj vezi s onim prvim, jest omogućiti kvalitetno, široko, interkulturalno i inkluzivno obrazovanje za sve. Mišljenja smo da problemi i prepreke s kojima se susreću djeca i mladi romske narodnosti nipošto nisu izolirana pojava, te da su uvjetovani širim društvenim i ekonomskim kontekstom i problematikom; isto tako, rješavanje ovih problema neće unaprijediti samo položaj romske zajednice u RH, nego će bitno doprinijeti stvaranju kvalitetne škole za sve.

Ključne preporuke:

1. **Ukinuti segregaciju:** Razviti i provesti plan za desegregaciju škola u roku od dvije godine.
2. **Proširiti obuhvat obaveznog obrazovanja:** Proširiti obvezno obrazovanje na dvije godine predškole i tri godine srednje škole.
3. **Implementirati interkulturnu dimenziju u obrazovanju:** Uvesti i razvijati interkulturene elemente i nastavne cjeline u svim nastavnim planovima—uključujući jezik, kulturu i povijest, kako bi se omogućila i poticala uključenost, te sustavno povećati kompetencije i motivaciju nastavnika za rad u interkulturnom okruženju.
4. **Osigurati jezičnu i socijalnu podršku i medijaciju:** Osigurati dodatne resurse za jezičnu podršku inojezičnim učenicima, kao i podršku educiranih stručnjaka iz područja socijalnog rada i pedagogije.
5. **Povećati zastupljenost Romkinja i Roma u nastavničkim zvanjima:** Osigurati posebne stipendije za Romkinje i Rome koji se školuju za nastavnička zvanja.

Značaj predloženih mjera:

Rješavanje obrazovnih nejednakosti s kojima se suočavaju romska djeca ključno je za društvenu emancipaciju i ekonomski razvoj Hrvatske. Osiguranje jednakog obrazovanja za svu djecu ojačat će društvenu koheziju, umanjiti ekonomske razlike i podići ugled Hrvatske na međunarodnom planu (unutar Europske unije i šire). Tek ukoliko romskoj djeci omogući uvjete za kvalitetno obrazovanje i priskrbi im alate za obrazovni uspjeh, Hrvatska može raditi na stvaranju inkluzivnijeg, pravednijeg i prosperitetnijeg društva. Provođenje ovih preporuka ne samo da će ispuniti obveze Hrvatske na planu ljudskih prava, već će i aktivirati potencijale jedne velike a marginalizirane zajednice, te tako bitno doprinijeti širem društvenom rastu i razvoju.

2. OPIS PROBLEMA:

NEJEDNAKOSTI U OBRAZOVANJU S KOJIMA SE SUOČAVAJU ROMSKA DJECA U HRVATSKOJ

Pozadinske informacije:

Romska djeca u Hrvatskoj suočavaju se s brojnim izazovima duboko ukorijenjenima u povijesnome, društvenom i ekonomskom kontekstu. Po službenim informacijama, u Republici Hrvatskoj živi relativno mali postotak Roma: popis stanovništva iz 2021. godine bilježi 17.980 osoba, odnosno 0,46% ukupne populacije. Međutim, stručnjaci procjenjuju da je taj broj ustvari iznosi između 30.000 i 40.000, budući da se mnogi Romi i Romkinje tako ne izjašnjavaju zbog straha od diskriminacije, isključivanja ili drugih vidova nasilja. Romska populacija je izrazito mlada, s više od polovice (55,4%) mlađih od 19 godina, što Rome čini najmlađom nacionalnom ili etničkom skupinom u Hrvatskoj. S druge strane, prosječni životni vijek Roma je više od 10 godina kraći od opće populacije—66.6 naspram 77 godina—dok Romkinje bilježe još lošiji zdravstveni bilans.

Romi u Hrvatskoj nisu homogena skupina; riječ je zapravo o dvadesetak podskupina koje se razlikuju na planu jezika, etničke samoidentifikacije i religije. Dva glavna jezika koja govore Romi u Hrvatskoj jesu romani ćib—skup dijalekata koji se najčešće naziva romskim jezikom—te bajaški dijalekt rumunjskog jezika. Činjenica ove raznolikosti često se ignorira, zapostavlja ili minimalizira u hrvatskome školskom sustavu, gdje je primarni jezik nastave hrvatski.

Trenutna situacija:

Romska djeca suočavaju se sa značajnim obrazovnim nejednakostima u usporedbi sa svojim ne-romskim vršnjacima. Sveobuhvatno istraživanje o uključivanju Romkinja i Roma u hrvatsko društvo, objavljeno 2018. godine, po tom pitanju otkriva niz problema. Jedan od ključnih nalaza istraživanja jest taj da 69% romske djece u dobi od tri do šest godina ne pohađa nikakav oblik predškole—što je kritična faza za rani razvoj i budući obrazovni uspjeh djeteta. Nadalje, premda 95% romske djece u dobi od 7 do 14 godina pohađa osnovnu školu, ona su nerijetko izložena slabom obrazovnom uspjehu, opasnosti od napuštanja školovanja i niskom postotku završavanja škole.

Krucijalan problem predstavlja etnička segregacija. Oko 20% romske djece pohađa razrede koji se sastoje isključivo od romskih učenica i učenika. Studija pučke pravobraniteljice iz 2023. godine pokazala je da se od 24 škole koje pohađaju romski učenici, u njih 11 nalazi 80 potpuno segregiranih razreda (sva su djeca romske nacionalnosti). Segregacija je posebno izražena u Međimurskoj županiji, gdje živi značajna romska populacija. Na nacionalnoj razini, 36% romske djece obrazuje se u etnički segregiranim okruženjima, što u mnogome pogoršava položaj cijele zajednice i njenu isključenost iz glavnoga toka obrazovanja. Prema posljednjim podacima Ministarstva obrazovanja, u 9 osnovnih škola, ukupno postoji 85 segregiranih romskih razrednih odjela. Radi se o OŠ Petrijanec – 34% učenika Roma, OŠ F. Krste Frankopana, Brod na Kupi – 79% učenika Roma, OŠ Brod Moravice – 56,41 % učenika Roma, Oš Hugo Badalić, Slavonski Brod – 29,98 % Roma, OŠ Kuršanec – 93,10 % Roma, OŠ Ivana Novaka, Macinec – 85,12 % Roma, OŠ Vladimira Nazora, Pribislavec – 64,49 % Roma, OŠ Tomaša Goričanca, Mala Subotica – 47,59 % Roma, OŠ Jože Horvata, Kotoriba – 39,61 % Roma

Kad je posrijedi srednjoškolsko obrazovanje, situacija djeluje još alarmantnije. Prema baznim podacima iz 2018. samo 31% romske omladine u dobi od 15 do 18 godina pohađa srednju školu, uz izraženu rodnu nejednakost: tu je 36% dječaka u usporedbi sa samo 26% djevojaka. U konačnici, samo 14,5% Roma ima završenu srednju školu, što u ogromnoj mjeri ograničava njihove mogućnosti za daljnje obrazovanje ili kvalificirano zapošljavanje.

3. PRIJEDLOZI MJERA

- 1. Transformirati škole u centre zajednice po principima demokracije, solidarnosti, otvorenosti i interkulturalnosti.**

Škole trebaju biti aktivno povezane s lokalnom zajednicom, i zajedno sprovoditi inicijativu usmjerenu na razbijanje predrasuda i promicanje inkluzije.

- 2. Hitno izraditi plan za desegregaciju kojim će se u dvije godine potpuno dokinuti segregirani razredi.**

Potrebno je razviti strukturiran pristup kako bi se iskorijenili svi oblici segregacije u obrazovnim institucijama.

- 3. Proširiti program obaveznog obrazovanja na minimalno dvije godine predškole i tri godine srednje škole.**

Osiguravanje pristupa ranom obrazovanju i produljenje trajanja obaveznog obrazovanja poboljšat će kvalitetu obrazovnih ishoda.

- 4. Znatno povećati dostupnost, kao i interkulturalne aspekte izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti.**

Ovi programi trebaju biti osmišljeni tako da promiču inkluzivnost i razumijevanje među učenicima različitog porijekla.

- 5. Uvesti interkulturalne elemente u sve kurikule.**

Kurikuli svih školskih predmeta trebaju obuhvaćati elemente jezika, religije, povijesti i

kulture na način da odražavaju raznolikost učenika, a ne da predstavljaju samo Hrvate-katolike.

6. Organizirati podršku interkulturalnom obrazovanju kroz suradnju s OCD-ovima.

Budući da škole često nemaju kapacitete za samostalnu provedbu interkulturalnog obrazovanja, potrebna je njihova suradnja s organizacijama civilnog društva.

7. Obučavati i zapošljavati veći broj interkulturalnih medijatora, uz jasne kriterije i plan rada.

Nastavljajući se i razrađujući postojeći program romskih asistenata, ovim medijatorima iz redova romske zajednice trebalo bi dodijeliti značajniju ulogu i bolje regulirati njihov rad, kako bi se omogućila podrška učenicima iz različitih kulturalnih sredina.

8. Uvesti dodatne satove jezične podrške za svu inojezičnu djecu, tijekom cijelog školovanja.

Kontinuirana jezična podrška ključna je za integraciju i obrazovni uspjeh djece čiji materinji jezik nije hrvatski.

9. Omogućiti inojezičnoj djeci polaganje mature iz hrvatskoga kao stranog jezika.

Ovakva bi politika omogućila inojezičnim učenicima jednake mogućnosti na maturi, gdje je ispit iz hrvatskog jezika i dalje osmišljen isključivo za native govornike.

10. Proširiti model višejezičnog obrazovanja.

Istraživanja pokazuju da djeca učinkovitije usvajaju gradivo kada slušaju nastavu na svom prvom jeziku. Proširenje C modela i uvođenje B modela nastave manjinskog jezika

u određeni broj škola u bitnome bi poboljšalo obrazovne ishode romskih učenica i učenika.

11. Osigurati dodatnu edukaciju iz interkulturalnih kompetencija za nastavnike.

Nastavnicima je potrebna ciljana obuka kako bi bili sposobni učinkovito raditi u interkulturalnim razredima i stvarati inkluzivno okruženje za učenje.

12. Motivirati nastavnike za rad u interkulturalnim razredima u vidu dodataka na plaću i bodova za napredovanje.

Kako bi se dokinula i prevenirala segregacija i razvijala se raznolikost razreda, škole moraju podići kvalitetu obrazovanja, što zahtijeva motivirane nastavnike s dobrom podrškom.

13. Uvesti nove metode poučavanja poput projektnog učenja, učenja u zajednici i vršnjačkog učenja.

Istraživanja pokazuju da ove metode unaprjeđuju obrazovne ishode i doprinose razbijanju predrasuda među učenicima.

14. Uvesti stipendije za studentice i studente iz redova romske nacionalne manjine za studij predškolskog odgoja i razredne nastave.

Uz postojeće programe stipendiranja, ciljana financijska podrška povećala bi broj kvalificiranih romskih odgojitelja i učitelja, što bi predstavljalo značajan pomak u smjeru formiranja inkluzivnijeg i reprezentativnijeg obrazovnog kadra.

4. STRATEGIJE IMPLEMENTACIJE

1. Transformacija škola u centre zajednice

Koraci za implementaciju:

- Potaknuti škole na uspostavljanje partnerstva s lokalnim organizacijama i liderima u zajednici.
- Razviti programe uključivanja zajednice s fokusom na promicanje različitosti i suzbijanje predrasuda.
- U školama organizirati redovita događanja koji promiču suradnju i razumijevanje.

Dionici: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, lokalne vlasti, škole, nevladine organizacije (NVO).

Vremenski okvir: 1-3 godine.

Resursi: Obuka za školske uprave, financiranje programa za zajednice, partnerstva s NVO-ima.

2. Izrada hitnog plana desegregacije

Koraci za implementaciju:

- Izraditi sveobuhvatan plan desegregacije u suradnji s instancama civilnog društva, predstavnicima Roma i kvalificiranim stručnjacima.
- Identificirati i fokusirati se na segregirane škole i razrede.
- Redovito pratiti napredak u vidu godišnjih izvješća, i osiguravati regularnost procedure.

Dionici: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, predstavnici romske zajednice, školski odbori, NVO-i, istraživačke institucije (za praćenje i evaluaciju).

Vremenski okvir: 6 mjeseci za izradu plana; 2 godine za potpunu provedbu.

Resursi: Pravna ekspertiza, alati za prikupljanje podataka, financijska alokacija iz proračuna za provedbu.

3. Proširenje obaveznog obrazovanja

Koraci za implementaciju:

- Izmijeniti zakone kako bi se dvije godine predškolskog obrazovanja i tri godine srednje škole učinili obaveznima.
- Osigurati financijska sredstva za infrastrukturu predškolskih ustanova u slabije razvijenim područjima.
- Educirati odgojitelje s posebnim naglaskom na interkulturalnim kompetencijama.

Dionici: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Agencija za odgoj i obrazovanje, udruženja predškolskih ustanova, fakulteti, sindikati nastavnika i odgojitelja.

Vremenski okvir: 1-2 godine za izmjenu zakona; 3-5 godina za potpunu provedbu.

Resursi: Povećano javno financiranje, programi obuke, dodatna predškolska infrastruktura.

4. Povećanje dostupnosti interkulturalnih izvannastavnih aktivnosti

Koraci za implementaciju:

- Razviti interkulturalne programe i aktivnosti uz uključivanje i sudjelovanje različitih zajednica.
- Osigurati školama dodatna sredstva za sprovođenje izvannastavnih interkulturalnih programa.
- Izgraditi partnerstva između škola i NVO-a koji se bave interkulturalnim obrazovanjem.
- Osigurati sredstva za pristup programima (prijevoz, besplatni obroci).

Dionici: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, NVO-i, lokalne vlasti, škole, Agencija za odgoj i obrazovanje.

Vremenski okvir: 1-2 godine.

Resursi: Financiranje izvannastavnih aktivnosti putem natječaja, suradnja s NVO-ima, obuka za koordinatora aktivnosti.

5. Uvođenje interkulturalnih elemenata u sve kurikulume

Koraci za implementaciju:

- Formirati stručnu komisiju za pregled i ažuriranje nacionalnog kurikuluma.
- Razviti smjernice za uključivanje interkulturalnih sadržaja u sve predmete.
- Educirati nastavnike o tome kako ove elemente integrirati u svakodnevnu nastavu.

Dionici: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, stručnjaci za razvoj kurikuluma, Agencija za odgoj i obrazovanje, Filozofski fakultet.

Vremenski okvir: 1-3 godine.

Resursi: Radionice za razvoj kurikuluma, programi stručnog usavršavanja nastavnika, partnerstva s akademskim institucijama.

6. Organizacija podrške za interkulturalno obrazovanje preko NVO-a

Koraci za implementaciju:

- Identificirati organizacije civilnog društva koje se bave interkulturalnim obrazovanjem i uspostaviti suradnju s njima.
- Razviti programe podrške usmjerene na edukaciju nastavnika i implementaciju kurikuluma.

- Osigurati školama smjernice i resurse za učinkovitu suradnju s NVO-ima.

Dionici: Škole, NVO-i, Ministarstvo znanosti i obrazovanja.

Vremenski okvir: 6 mjeseci – 1 godina za uspostavljanje partnerstva; kontinuirana suradnja.

Resursi: Financiranje za partnerstva između OCD-ova i škola, obuka za nastavnike i administratore.

7. Veće regrutiranje i zapošljavanje interkulturalnih medijatora

Koraci za implementaciju:

- Definirati ulogu i kvalifikacije interkulturalnih medijatora u školama.
- Kreirati programe regrutiranja i obuke, posebno za medijatore iz romske zajednice.
- Postaviti zakonodavni i regulatorni okvir za uvođenje medijatora iz različitih kultura (tzv. "nove migracije").
- Postaviti regulatorni okvir za praćenje i evaluaciju rada medijatora.

Dionici: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, školski odbori, lideri iz romske zajednice i NVO-i.

Vremenski okvir: 1-2 godine.

Resursi: Kampanje za regrutaciju, programi obuke medijatora, financiranje radnih mjesta.

8. Dodatna jezična podrška za inojezičnu djecu

Koraci za implementaciju:

- Procijeniti potrebe za jezičnom podrškom inojezičnoj djeci u svim školama.
- Osigurati dodatna sredstva za nastavnike jezika, kao i prilagođene programe jezične podrške.
- Razviti materijale i resurse za podršku učenju jezika tijekom cijelog školovanja.

Dionici: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, lokalne školske vlasti, jezični stručnjaci.

Vremenski okvir: Kontinuirano; hitno djelovanje u školama sa značajnijim brojem inojezične djece.

Resursi: Materijali za jezičnu obuku, dodatni nastavnici jezika, stručna edukacija.

9. Omogućiti inojezičnim učenicima polaganje ispita iz hrvatskoga kao stranog jezika na maturi

Koraci za implementaciju:

- Prilagoditi nacionalne ispitne smjernice na način da se inojezičnim učenicima omogući polaganje hrvatskog kao stranog jezika.
- Razviti i provoditi ispit za učenike s inojezičnom pozadinom.
- Osigurati resurse i pripremne tečajeve za učenike koji polažu ovaj ispit.

Dionici: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, ispitni odbori, jezični stručnjaci.

Vremenski okvir: 1-2 godine.

Resursi: Razvoj ispita, obuka nastavnika, resursi za pripremu.

10. Proširenje modela višejezičnog obrazovanja

Koraci za implementaciju:

- Evaluirati i proširiti postojeći C model u školama s većim prisustvom romske nacionalne manjine.
- Implementirati B model u određeni broj škola i osigurati adekvatnu obuku nastavnika.
- Sniziti kriterije za uvođenje C modela i potaknuti škole na usvajanje višejezičnog obrazovanja.

Dionici: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, manjinske udruge, lokalne vlasti.

Vremenski okvir: 3-5 godina.

Resursi: Dvojezični nastavni materijali, financiranje dodatnih jezičnih programa, stručno usavršavanje.

11. Dodatna obuka iz interkulturalnih kompetencija za nastavnike

Koraci za implementaciju:

- Osmisliti obvezni modul obuke o interkulturalnim kompetencijama za nastavnike.
- Organizirati radionice i programe stručnog usavršavanja na temu različitosti i inkluzije.
- Redovito procjenjivati učinkovitost programa obuke i po potrebi ih ažurirati.

Dionici: Agencija za odgoj i obrazovanje, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Sveučilišta, NVO-i.

Vremenski okvir: 1-2 godine za osmišljavanje i provedbu obuke; kontinuirana ažuriranja.

Resursi: Kurikulum za obuku, financiranje stručnog usavršavanja, vanjski stručnjaci.

12. Poticaji za nastavnike koji rade u interkulturalnim razredima

Koraci za implementaciju:

- Uvesti sustav bonusa na plaću i bodova za napredovanje u karijeri za nastavnike koji rade u interkulturalnim razredima.
- Razviti transparentan i pravedan sustav evaluacije za procjenu učinka nastavnika u spomenutim okruženjima.
- Promovirati prednosti podučavanja u interkulturalnim sredinama kako bi se privukli visoko kvalificirani nastavnici.

Dionici: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, sindikati nastavnika, školske uprave.

Vremenski okvir: 1 godina za implementaciju; kontinuirana procjena.

Resursi: Sredstva za prilagodbu plaća i beneficija, administrativna podrška.

13. Uvođenje novih metoda poučavanja (učenje kroz projekte, vršnjačko učenje)

Koraci za implementaciju:

- Osigurati obuku za nastavnike o metodama učenja kroz projekte, vršnjačko učenje i učenje kroz zajednicu.
- Pilotirati ove metode u odabranim školama i na temelju rezultata proširiti njihovu primjenu.
- Redovito evaluirati utjecaj ovih metoda na uspjeh učenika i na smanjenje predrasuda.

Dionici: Agencija za odgoj i obrazovanje, Sveučilišta, školski odbori, istraživači u polju obrazovanja.

Vremenski okvir: 2-3 godine za pilot projekte; 5 godina za širu implementaciju.

Resursi: Radionice za obuku nastavnika, financiranje pilot programa, nastavni materijali.

14. Uvođenje stipendija za romske studente koji studiraju predškolski odgoj i razrednu nastavu

Koraci implementacije:

- Uspostaviti program stipendiranja za romske studente koji se obrazuju za rani odgoj i primarno obrazovanje.
- Promovirati program stipendiranja unutar romskih zajednica kako bi se potaknule prijave.

- Suradnja s fakultetima i romskim udrugama u pružanju dodatnog mentorstva i podrške primateljima stipendija.

Dionici: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, sveučilišta, romske organizacije.

Vremenski okvir: 1 godina za razvoj programa stipendiranja; kontinuirana provedba.

Resursi: Financiranje stipendija, partnerstva sa sveučilištima, mentorstvo.

5. ZAKLJUČAK

Ključno je da se kreatori politika, dionici i javnost ujedine u podršci predloženim preporukama politika i rješavanju upadljivih obrazovnih nejednakosti s kojima se suočavaju romska djeca u Hrvatskoj. Potrebna je hitna i koordinirana akcija kako bi se osiguralo da sva djeca dobiju jednak pristup kvalitetnom obrazovanju—što je ujedno temeljno ljudsko pravo i bitan korak prema pravednijem i inkluzivnijem društvu.

Provedba politika kao što su produljenje predškolskog obrazovanja, uvođenje brojnijih i izraženijih međukulturnih elemenata u nastavne planove ili eliminacija segregacije u školama bit će od dugoročne koristi po cijelo društvo. Romska djeca steći će vještine i prilike potrebne za izlazak iz kruga siromaštva i bolji obrazovni uspjeh, dok će i većinska i manjinske populacije steći bolje uvjete za međusobnu integraciju. Osim toga, promicanje inkluzivnog obrazovanja ojačat će društvenu koheziju, smanjiti ekonomske nejednakosti i poboljšati ugled Hrvatske u Europskoj uniji, ispunjavajući njezine obveze na planu osiguravanja ljudskih prava i poticanja jednakosti.

Hitna provedba ovih preporuka od prvorazredne je važnosti. Osiguravanje jednakih obrazovnih prilika za svu djecu ne predstavlja samo moralnu obveza Republike Hrvatske već i vitalno ulaganje u njenu budućnost. Samo društvo koje podržava svoje najmarginaliziranije članove istinski se razvija i napreduje; tako što već danas povuče odlučne poteze na ovome planu, Hrvatska ima priliku postaviti temelje za prosperitetniju i inkluzivniju budućnost.

* Ovaj dokument izradili su istraživači i aktivisti Centra za kazalište potlačenih POKAZ. Izrada dokumenta su-financirana je iz projekta MARIO Minority Right Group, te ne odražava nužno stavove financijera. Sva mišljenja iznesena u dokumentu isključiva su odgovornost POKAZ-a

6. IZVORI I LITERATURA

Akcijski plan za provedbu Nacionalnog plana za uključivanje Roma za razdoblje od 2021. do 2027., za 2023.-2025.

Babić, D. (2004). Stigmatizacija i identitet Roma – pogled „izvana”: slučaj učenika Roma u naselju Kozari Bok. Migracijske i etničke teme: 4, 315-338.

Bagić, D.; Burić, I.; Dobrotić, I.; Potočnik, D.; Zrinščak, S. (2014). Romska svakodnevnica u Hrvatskoj: prepreke i mogućnosti za promjenu. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

Baričić, T. (2012). Oršuš protiv Hrvatske: presuda Europskog suda za ljudska prava. Pravnika: 45 (91), 151-158.

Bartulović, M; Kušević, B (s.a.). Što je interkulturno obrazovanje? Zagreb

Kunac, Suzana; Klasnić, Ksenija; Lalić, Sara: Uključivanje Roma u hrvatsko društvo: istraživanje baznih podataka. Zagreb, 2018.

Nacionalni plan za uključivanje Roma za razdoblje od 2021. do 2027. godine

NCVVO (2010). Analiza rezultata istraživanja provedenog u sklopu projekta „Pristupačnije i kvalitetnije obrazovanje Roma Republici Hrvatskoj“

Novak, J. (2015). Politika obrazovanja Roma/Romkinja u Hrvatskoj: Egalitarni i multikulturalni pristup suzbijanju diskriminacije. Doktorska disertacija. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.

Spajić Vrkaš et. al. (2019): The role of preschool in enhancing Roma children's success in education (u rukopisu)